

STOCKHOLMBÓL JELENTIK – A CSEHSZLOVÁK ÉS MAGYAR FÉL TEVÉKENYSÉGE SVÉDORSZÁGBAN 1943–1944 FOLYAMÁN DIPLOMATÁK JELENTÉSEI ALAPJÁN

1944. március 24-én 128-adik alkalommal ülésezett a csehszlovák emigráns kormány Londonban. Magyarország március 19-i német megszállásáról a külügyminiszter, Jan Masaryk referált. Őt követte a belügyminiszter, Juraj Slávik, aki a veszélyes magyar propagandáról tett említést, valamint felemlgette a stockholmi magyar követ, Ullein-Reviczky Antal nevét. Írásunk végén kiderül, hogy miért, azonban előbb – fő témaként – arról lesz szó, hogy ki volt Ullein-Reviczky Antal, akinek még Londonban is híre volt a csehszlovák emigráció köreiből

Terjedelmi korlátok miatt részletesen nem ismertetjük Ullein-Reviczky Antal élettörténetét. Annyit azonban szükséges róla elmondani, hogy 1894. november 4-én Ullein Antal Zsigmond néven látta meg a napvilágot Sopronban, édesanyja családneve, a Reviczky csak 1934-től szerepel irataiban a megfelelő engedély megszerzését követően.¹ A bécsi Konzuli Akadémián folytatott tanulmányai után még a közös külügyminisztériumban kezdte meg szolgálatait, majd az Osztrák–Magyar Monarchia szétesését követően a Dísz téren folytatta karrierjét. Külszolgálatot látott el egészen 1938-ig, amikor is december 15-i hatállyal visszarendelték a központba.²

Ullein-Reviczky karrierje csak itt, Budapesten indult be igazán: 1939-ben az egyesített külügyi Sajtó és Kulturális Osztály élére kerül,³ majd miután Bárdossy László külügyminiszter Teleki Pál halálát követően a kormányfői széklet is elfoglalta, a belügyi sajtó irányítása is a portfóliójába került.⁴ A későbbi stockholmi követ kezében rendkívül nagy hatalom összpontosult a magyar sajtó irányítása terén – ezt pedig a későbbiekben, Kállay Miklós miniszterelnöksége idején kamatoztatta leginkább, amikor a magyar külpolitika – Teleki után ismét – angolbarát fordulatot vett.

Személyiségéről számos korabeli diplomata memoárja tesz említést, gyakran kritikus éllel. Barcza György kivételével a visszaemlékezők úgy látták, hogy Ullein-Reviczky meggyőződéses angolbarát volt – a korábbi londoni követ szerint csak Bárdossy bukása után vált azzá.⁵ Az írások azonban kiemelik, hogy Ullein-

¹ *Külügyi Közlöny*, 1934. 3. sz. 13.

² *Külügyi Közlöny*, 1938. 10. sz. 90.

³ *Külügyi Közlöny*, 1939. 9. sz. 1.

⁴ *MTI Napi hírek*, 1941. április 8.

⁵ Barcza György: *Diplomataemlékeim*. 2. kötet. Budapest, 1994, 134.

Reviczky intrikus természettel bírt. Szent-Iványi Domokos, a Miniszterelnökség Tájékoztatási Osztályának vezetője úgy emlékezett vissza, hogy a sajtófőnök tevékenysége is kellett ahhoz, hogy feloszlassák részleglét.⁶ A később a lisszaboni követségen tevékenykedő Ujpétery Elemér pedig arról írt, Ullein-Reviczky Kállay Miklós javára munkálkodott, hogy Bárdossy Lászlót megbuktassák.⁷ Szegedy-Maszák Aladár, a Külügyminisztérium politikai osztályának korabeli vezetője, „kollégája” kapcsán óvatosabb volt, de azt kifejtette, hogy Ullein-Reviczky túlságosan önállóvá vált, ezért került Stockholmba, ahol addig a Kállay-féle külpolitikát támogató Matuska Péter vezette a magyar követséget.⁸ Maga az érintett a memóriájában arról emlékezett meg, hogy több támadás érte 1943 folyamán budapesti munkáját, ezért mindenképpen egy semleges országba kívánt távozni, amikor pedig értesült a kinevezéséről, azt gyorsan elfogadta.⁹

Ullein-Reviczky Antalt 1943. szeptember 10-én nevezték ki a stockholmi követség élére.¹⁰ A sajtópolitika „nagyágyúja” a semleges Svédországban is különböző médiafelületeket kívánt felhasználni, hogy Magyarország iránt szimpátiát ébresszen fel. Erről a csehszlovák vezetés is értesült Vladimír Kučera nem hivatalos képviselő¹¹ jelentéseiből. A csehszlovák fél rendkívül tartott a magyar propagandától. Erre példa, hogy Maximilian Lobkowicz, a brit kormányhoz delegált csehszlovák követ 1943 nyarán kijelentette William Strang, a *Foreign Office* helyettes államtitkára előtt, hogy „a magyarok mesterek a rokonszenv kinyilvánításában.”¹² Ugyanazon év decemberében pedig az emigráció politikai vezetője, Edvard Beneš nyilatkozott arról a moszkvai tárgyalásai során, hogy jó lenne, ha a későbbiekben Magyarország megszállásában a szovjetek is részt vennének, mert ha csak az angolok lennének jelen, akkor az arisztokraták vadászni hívnák őket, hogy megnyerjék őket az ügyüknek.¹³

Az új svédországi követ a csehszlovák emigráció számára amiatt is érdekes aktor lehetett, mivel kivette részét a nyugati szövetségesekkel való kapcsolatfelvé-

⁶Szent-Iványi Domokos: *Visszatekintés 1941–1972*. Budapest, 2016, 43.

⁷Ujpétery Elemér: *Végállomás Lisszabon*. Budapest, 1987, 192.

⁸Szegedy-Maszák Aladár: *Az ember ősszel visszanéz*. 2. kötet. Budapest, 1996, 216.

⁹Ullein-Reviczky Antal: *Német háború – orosz béke*. Budapest, 1993, 160–164.

¹⁰*Külgügyi Közlöny*, 1943. 6. sz. 55.

¹¹Vladimír Kučera a második világháború előtt és után is stockholmi csehszlovák követként működött, azonban Cseh-Szlovákia 1939. március 14–15-i feldarabolása után hivatalát átadta a németek képviselőjének. A világháború alatt így akkreditáció nélkül, nem hivatalos követként képviselte a csehszlovák érdekeket Svédországban. Lásd https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/kdo_byl_kdo/kucera_vladimir.html (Utolsó letöltés: 2019. július 24.)

¹²*Magyar–brit titkos tárgyalások 1943-ban*. Összeállította, sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt írta: Juhász Gyula. Budapest, 1978, 177.

¹³Eduard Táborský: *President Edvard Beneš: Between East and West 1938–1945*. Stanford, 1981, 160.

telből. Apósa révén az isztambuli brit–magyar találkozók előkészítésében vett részt, valamint még budapesti pozíciójában a Kállay-kormányzat idején olyan sajtóattaséi hálózatot szervezett, amely segítette a külföldi kapcsolatépítést – ebben a Magyar Revíziós Liga is a segítségére volt. Ily módon került Stockholmba Gellért Andor, aki már Ullein-Reviczky működése előtt, 1942-ben kapcsolatba lépett az USA követségével, valamint Károlyi Mihály kormányának utolsó hadügyminiszterével, Böhm Vilmossal, aki a brit követségen dolgozott.¹⁴ A szociáldemokrata politikus a csehszlovák külüggyel is kapcsolatban állt,¹⁵ azonban a magyar fél elsősorban az angol Munkáspárt prominens tagjaival való ismeretségét használta fel.

Ullein-Reviczky 1943. szeptember 23-án érkezett meg Stockholmba,¹⁶ majd 30-án bemutatkozó látogatáson járt V. Gusztáv királynál. A látogatásról az MTI részletesen beszámolt, és a filmhíradó is tudósított róla.¹⁷ Vladimír Kučera röviden tájékoztatta a londoni csehszlovák külügyet a fogadásról, megemlítve, hogy Ullein-Reviczky milyen dicsérő szavakkal illette a svédeket. Jelentésében a díszes külsőségtől nem volt elragadtatva a nem hivatalos képviselő, aki a külügynek küldött újságkivágásokat azzal kommentálta, hogy az egyik a magyar követ „*teátrális kosztümben látható, amely sok svéd számára imponál.*”¹⁸

Ullein-Reviczky Antal a csehszlovákokról

Ullein-Reviczky hivatali elődje, Matuska Péter megemlítette jelentéseiben a stockholmi csehszlovák emigráció tevékenységét. 1942 áprilisában arról tájékoztatta a magyar külügyminisztériumot, hogy egy csehekből álló kém szervezetet lepleztek le, amely Angliába továbbított volna rádióon bizalmas információkat.¹⁹ A csoport további sorsáról már Nagy György ideiglenes ügyvivő tájékoztatta a Dísz teret: mindhárom terhelte elítélték. Egyiküket közmunkával, a másik két személyt pedig fogházbüntetéssel sújtották.²⁰

Már követként Ullein-Reviczky a csehszlovákokra vonatkozóan egy „*testhezálló*” témában tett jelentést a budapesti központ felé. Ebben arról írt, hogy egy svéd

¹⁴Bővebben lásd Gellért Andor: A stockholmi szintér, 1942–1944. *Új Látóhatár*, 1974. 5–6. sz. 365–378., 441–458.

¹⁵Archiv Ministerstva Zachraničních věcí (Cseh Külügyminisztérium Levéltára, a továbbiakban: AMZV), Londýnský Archiv (Londoni Levéltár, a továbbiakban: LA), krabice (doboz, a továbbiakban: ka) 185, 7713/43.

¹⁶*MTI Napi hírek*, 1943. szeptember 24.

¹⁷*Filmhíradók Online*, <https://filmhíradokonline.hu/watch.php?id=5509> (Utolsó letöltés: 2019. július 4.)

¹⁸AMZV LA, ka 185, 185/43.

¹⁹Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár (a továbbiakban: MNL OL), A Külügyminisztérium politikai osztályának iratai (a továbbiakban: K 63), 287. cs. 31. tétel, 31/pol-1942.

²⁰MNL OL K 63 287. cs. 31. tétel, 63/pol-1942.

bizottság jött létre a csehszlovák gyermekek segélyezésére. A csehszlovák emigráció által szervezett akció nemcsak a háború borzalmaira, hanem az ország szenvedéseire is felhívta a figyelmet. Ullein-Reviczky Antal e jelentésével arra kívánta felhívni a figyelmet, hogy a csehszlovák propaganda milyen erős teljesítményre képes Svédországban, mivel nemcsak baloldali, hanem vezető egyházi személyiségeket is megnyertek az ügyüknek.²¹

Nemcsak a propaganda, hanem a politikai történések terén is tájékozódott a svédországi követ. A csehszlovák emigrációnak a háború utáni időszakra vonatkozó elképzeléseiről – más követségekhöz hasonlóan – a stockholmi is jelentett. Ullein-Reviczky Antal egy helyi informátora nyomán arról írt, hogy Amelie Posse grófnő miként vélekedett a békeidőszak csehszlovák–magyar viszonyáról. A csehszlovák emigrációval kiváló kapcsolatot ápoló nemesasszony kifejtette, hogy a háborút követően optálást kínálhatnak fel a szlovákiai magyarok számára. Aki ezzel a lehetőséggel él, az szabadon távozhat Magyarországra, aki viszont marad szülőhelyén, az kénytelen lesz lemondani a kisebbségi jogokról, mivel azok a jövőben nem nyújtanak számára védelmet. A követ ezzel kapcsolatban megjegyezte, hogy a csehszlovák emigráns kormány érdekes módon nem az első világháborút lezáró Párizs környéki békék, hanem a Dél-Tirolt illető német–olasz megállapodás alapján bánna a kisebbségekkel.²²

Érdemes ehhez hozzátenni, hogy az első világháborút követően Olaszországgal az antant nem kötött kisebbségvédelmi szerződést, mint az újonnan létrejött államokkal, mivel maga is a szövetség része volt.²³

Nem hivatalos státuszú kollégája, Vladimír Kučera is szereplője volt Ullein-Reviczky egyik jelentésének. 1944. február 22-én arról számolt be, hogy a svéd lapok arról cikkeztek, miszerint a cseh képviselőt *de facto* elismerte a stockholmi vezetés. A megjelent írásokra reagálva a külügyminisztérium közleményében megerősítette az állítást, pontosítva, hogy Kučera a csehszlovák kormány képviselőjeként lett elismerve. A jelentéstevő megjegyezte, hogy arról is hallott pletykákat, hogy Svédország el fogja ismerni hivatalosan a csehszlovák kormányt és követet küldenek Londonba. Megnyugtatósképpen azonban a stockholmi német követség első tanácsosa közölte Ullein-Reviczkyvel, hogy erről nincs szó, ez a lépés nem szerepel a svéd kormány tervei közt.²⁴

²¹ MNL OL K 63 287. cs. 31. tétel, 135/pol-1943.

²² MNL OL K 63 287. cs. 31. tétel, 6/pol-1944. A magyar diplomata által felidézett, 1939. június 23-án Berlinben megkötött szerződés, majd a két kiegészítő megállapodás értelmében a dél-tiroli németek a birodalmi állampolgársággal együtt az átköltözést is vállalták, a maradók számára pedig az olasz állampolgárság volt az opció, amely azonban a kisebbségi jogok elvesztésével járt.

²³ Lásd Gulyás László: A kisebbségi kérdés megoldásának egy pozitív példája: Dél-Tirol esete (I.). *Korunk*, 2006. 12. sz. 95–101., 97–98.

²⁴ Felmerülhet ugyanakkor a kérdés, hogy a magyar követ miért a német követséghez fordult, és miért nem közvetlenül a svéd külügyminisztériumnál érdeklődött. Lásd MNL OL K 63 287. cs. 31. tétel, 17/pol-1944.

Vladimír Kučera a magyarokról

Vladimír Kučera kitüntető figyelemmel követte Ullein-Reviczky Antal stockholmi ténykedését. 1943 novemberében már a magyar propaganda szempontjából sikeresnek írja le. Külön kiemeli, hogy *L’Avenir* címmel egy új lapot indítottak francia nyelven, amely a háború után felmerülő problémákat járja körül. A folyóirat kiadója Demeter Ödön, akit külföldön Demaitre álnéven ismernek. A csehszlovák képviselő hozzáteszi, hogy az első számban Magyarországról nem esett szó, az angol és svéd szerzők írásaikban leginkább általános témákat fejtettek ki. Előbbiek kapcsán megjegyzi, hogy fő mondanivalóként felhívták a figyelmet arra, miszerint a szövetségeseknek nem szabad magukra hagyniuk a kisállamokat.²⁵

A második számban azonban már megjelent Magyarország. A kiadó, Demeter Ödön cikkét Albert Dutka, a londoni csehszlovák külügyminisztérium magyar referatúrájának munkatársa foglalta össze. A kérdéses írás Magyarországnak a különböző közép-európai föderációs elképzelésekhez való viszonyát taglalta. Csehszlovákiára vonatkozóan Demeter többek között kiemelte, hogy Kárpátalja jelent nagy problémát a két állam között – amely probléma megoldódna, ha kondomíniumként kezelnék a területet. Ezzel erősödne a környékbeli kis népek kapcsolata egymással, valamint a nagyhatalmak érdekeivel szemben is hathatósabban lehetne védekezni.²⁶

Kučera jelentéseiben nemcsak a magyar követ ténykedésével, hanem Ullein-Reviczky személyével is foglalkozott. Ezekből ugyanaz az élettörténet rajzolódik ki, mint amelyről maga a volt sajtófőnök is vallott visszaemlékezésében. Kučera jelentései amiatt is érdekesek, mivel személyében egy külső szemlélő jegyezte le, hogy Magyarország német megszállására miként reagált a stockholmi magyar követ, illetve, hogy a budapesti kormányzat hogyan fogadta Ullein-Reviczky lépéseit.

1944. március 19. után több, főként a semleges országokban szolgáló magyar diplomata mondott le pozíciójáról: így tiltakoztak Magyarország német megszállása ellen. Köztük volt Ullein-Reviczky Antal is. A Stockholmban viselt posztjától megváltó diplomata később csatlakozott a Bakách-Besseney György svájci követ és a Kállay-kormány megbízásából Svájcban tartózkodó Barcza György által alapított követi bizottsághoz. A csoport küldetéséről a volt londoni követ így írt emlékiratában: „[a bizottság] célja a szövetségesek támogatásával, azok mellett minden magyar vonatkozású kérdésben tájékoztató és tanácsadó szervként szerepelni, külföldön és amennyire lehet, otthon is a hazafias demokratikus ellenállásban részt venni, mindaddig, amíg Magyarországnak a háború végével szabad, törvényes és alkotmányos kormánya nem lesz, melynek amennyiben az kívánja rendelkezésére fogunk állani.”²⁷

²⁵ AMZV LA, ka 185, 21303/43.

²⁶ AMZVLA, ka 185, 23913/43.

²⁷ Barcza: i. m. 133.

Maga Barcza ugyanakkor a memoárjában igencsak kritikusan emlékezett vissza Ullein-Reviczky csatlakozására, akiről – mint azt fentebb említettük – nem volt jó véleményel. A személyes rosszallás ellenére a volt stockholmi követ a szervezet tagja maradt, és a megszállás után megkezdte tevékenységét, hasonlóan társaihoz. Ez leginkább azzal járt, hogy tájékoztatta a fogadó államot és más országok diplomatáit arról, hogy a Követi Bizottság nem ismeri el az új budapesti kormányt.²⁸ Erről visszaemlékezésében is számot ad,²⁹ de Kučera is írt róla, hogy a volt magyar követ gyakori vendég az amerikai, a brit és a szovjet követségen.³⁰

Külön érdekességnek számít egy lejárató hír átvétele: már a londoni magyar referatúra illetékese, Albert Dutka is jelentette, hogy a Német Sajtóügynökség értesülése szerint Ullein-Reviczky Antal a követség pénzével együtt Stockholmból a brit fővárosba távozott. A hírről az *Esti Ujság* számolt be, megerősítve az információt.³¹ A Londonban tartózkodó Dutka azonban kételkedett a hír valóságában, és azt inkább német propagandahúzásnak vélte, amelynek célja, hogy Ullein-Reviczkyt hiteltelenné tegyék.³² Memoárjában a magyar diplomata is megemlíti a lejárató cikkek között a kérdéses szemelvényt, azonban ő a *Függetlenség* rövid hírért vette át.³³ Érdeemes megjegyezni, hogy mindkét magyar lap stockholmi eredetűnek tünteti fel a híresztelést, amelyet azonban megcáfolt Kučera 1944. június 15-én kelt jelentése. Ebben arról írt a *Dagens Nyheter* napilap nyomán, hogy Ullein-Reviczky Antal nemrég Magyarország volt vatikáni követétől, Apor Gábortól kapott táviratot, amelyben Apor kifejtette, hogy most először tud szabadon megszólalni,³⁴ mivel Magyarországot idegen hatalom szállta meg, amely saját embereit juttatta hatalomra, és elnyomta az ország alkotmányos szabadságát. Javasolta, hogy olyan csoportot hozzanak létre, amely képviseli a magyar szabadságot.³⁵ Amennyiben Ullein-Reviczky elhagyta volna Stockholmot – írta Kučera –, nem biztos, hogy a táviratról szóló hírt az ismert svéd lap közli le elsőként.

A német megszállás után a csehszlovák megbízott tájékoztatta Londont a nemcsak Ullein-Reviczkyt érintő magyar személycserékről. Az észak-európai országokban is változások történtek a magyar diplomáciai karban: Szabó György helsin-

²⁸Ilyen szellemben tájékoztatta például Bakách-Besseney György 1944 júliusában Vladimír Kopecký csehszlovák küldöttet Svájcban. Lásd G. Vass István: Magyar–cseh hivatalos tárgyalások Bernben 1944–1945-ben. *Külpolitika*, 1997. 3. sz. 101–129., 121–122.

²⁹Ullein-Reviczky: i. m. 182–183.

³⁰AMZV LA, ka 184, 12350/44.

³¹*Esti Ujság*, 1944. 106. sz. 4.

³²AMZV LA, ka 184, 11412/44.

³³Ullein-Reviczky: i. m. 187.

³⁴Barcza György visszaemlékezésében Apor kapcsán megjegyji, hogy a vatikáni követ csak 1944. június 4., vagyis Róma felszabadulása után csatlakozott a csoporthoz. Lásd Barcza: i. m. 134.

³⁵AMZV LA, ka 184, 2173/44. Ullein-Reviczky visszaemlékezésének 1992-es, magyar nyelvű kiadásában szintén közlik a távirat szövegét. Lásd Ullein-Reviczky: i. m. 289–291.

ki követ állomáshelyét elhagyva Stockholmba távozott, ahol már a svéd sajtónak nyilatkozott. Kifejtette: éppen a megszállás bizonyította be azt, hogy Magyarország szuverén állam volt, azonban jelenleg a szintén német megszállás alatt álló Norvégiához hasonló a státusa.³⁶

Kučera megjegyzi a svéd lapok nyomán: Koppenhágába megérkezett Kristóffy József, aki követként képviseli Magyarországot. Kinevezése azért nevezhető úttörőnek, mivel a dániai és norvégiai képviselőt addig a Stockholmba akkreditált követ látta el.³⁷ A korábbi moszkvai követ, Kristóffy kiküldése nem a Sztójay-kormányhoz köthető. Az 1937-ben felállított stockholmi követség joghatósága a két szomszédos monarchiára is kiterjedt, amelyet az alapítástól kezdve Matuska Péter vezetett.³⁸ A misszióvezető felmentését követően Ullein-Reviczky csak Svédországra terjedő kinevezést kapott,³⁹ miközben Kristóffy a német megszállás alatt álló Dániába akkreditálták.⁴⁰

Kristóffy kinevezését, valamint az önálló koppenhágai misszió megszervezését Ghyczy Jenő külügyminiszter az 1943. augusztus 2-i minisztertanácson azzal indokolta, hogy a követség felállítása a „nagy jelentőséggel bíró” dán–magyar kapcsolatok továbbfejlesztését segítené elő.⁴¹ A háttérben alighanem más oka is lehetett Kristóffy kiküldésének és a stockholmi követ tehermentesítésének, mivel – amint azt a svéd lapok nyomán Kučera is megírta – az első Dániában működő magyar követ csak 1944-ben érkezett meg állomáshelyére, és a *Külügyi Közlöny* is csupán a német megszállás után jelentette be kinevezését. Valószínűsíthető, hogy a Kállay-kormány Ullein-Reviczkyt nem kívánta leterhelni az esetleges dániai ügyek intézésével (és nem kívánta a német megszállók provokációjának sem kitenni, ha éppen Koppenhágába utazna). Maga a követ „nyilvánvalónak” nevezte memoárjában, hogy a szövetségesekkel való titkos tárgyalások „sikerre vitele” volt a fő feladata – ami utalhat arra, hogy a magyar kormányzat valóban tehermentesíteni kívánta.⁴²

Kučera a stockholmi magyar követség Ullein-Reviczky lemondását követő történéseiről is beszámolt feletteseinek. 1944 júliusában arról írt, hogy a korábbi aradi konzult, Parcher Félixet nevezte ki stockholmi ügyvivőnek a magyar kormány. Kiküldetéséről a helyi lapok nyomán hozzátette: a svédek még mindig Ullein-Reviczkyt fogadják el követnek, és bár tudomásul veszik Parcher jelenlétét, remélik, hogy Parcher diplomata megérti álláspontjukat. A szociáldemokrata kormány-

³⁶ AMZV LA, ka 184, 1470/44.

³⁷ Uo.

³⁸ *Külügyi Közlöny*, 1937. 7. sz. 35.

³⁹ *Külügyi Közlöny*, 1943. 6. sz. 55.

⁴⁰ *Külügyi Közlöny*, 1944. 1. sz. 7.

⁴¹ *Minisztertanácsi jegyzőkönyvek*, 1943. augusztus 2. https://www.eleveltar.hu/web/guest/bongeszozo?ref=TypeDeliverableUnit_ab532f13-35b4-41b2-b1d1-d40f197eeabc&tenant=MNL (Utolsó letöltés: 2019. július 23.)

⁴² Ullein-Reviczky: i. m. 164.

párthoz közel álló *Morgentidningen* vonatkozó cikke alapján azt is hozzátette, hogy a magyarországi *quislingek* küldtek egy ügyvivőt, akit nem biztos, hogy üdvözölni fognak.⁴³

A svéd álláspontot megerősíti a MTI híradása Parcher stockholmi fogadtatásáról. Az ügyvivő és felesége július 7-én érkezett meg a svéd fővárosba, azonban ott csak a magyar delegáció várta őket.⁴⁴ Ullein-Reviczky esetében ugyanakkor Bonde gróf protokollfőnök is üdvözölte annakidején az új magyar követ családját.⁴⁵ Az MTI saját lapszemléjében szintén a csehszlovák képviselő által összegzett sajtókép-ről tájékoztatta a budapesti vezetést: a svéd lapok bagatellizálják Parcher kinevezését, a „*Morgontidningen kommentárja barátságtalan, a Svenska Dagbladeté pedig fagyos.*”⁴⁶

Kristóffy és Parcher sorsa hasonlóan alakult a nyilas hatalomátvétel után. Az MTI 1944. december 5-én adta hírül, hogy egy speciális bíróság vagyonek Kobzásra és fővesztésre ítélte többek között a stockholmi ügyvivőt és a dániai követet, mivel 1944. október 15. után „*a magyar állam irányti [sic!] szolgálat teljesítését megtagadták, az angolszász és szovjet hatalmakkal a kapcsolatot felvették és részükre szolgálatot teljesítettek, ezenkívül a követek a követség, a követség [!] titkos irattárát és rejtjelkulcsát az ellenséges hatalmaknak kiszolgáltatták.*”⁴⁷ Ennek oka pedig az volt, hogy mind a Kristóffy, mind a Parcher vezette misszió megszakította a kapcsolatot a nyilasokkal.⁴⁸

Összegzés, valamint egy londoni történet

Amint láttuk, a magyar és a csehszlovák diplomaták részletes jelentéseket tettek a másik fél tevékenységéről a budapesti magyar, illetve a londoni csehszlovák kormány számára. Közvetlen kapcsolatot nem létesített egymással Ullein-Reviczky és Kučera, noha Svájcban volt arra példa, hogy magyar és csehszlovák diplomaták egyeztettek 1944. március 19-e előtt és után is.⁴⁹ Feltűnő ugyanakkor, hogy Kučera sokkal „bőbeszédűbb” volt Ullein-Reviczkynél.

⁴³ AMZV LA, ka 184, 2699/44.

⁴⁴ MTI *Külföldi-Belföldi Hírek*, 1944. július 7.

⁴⁵ MTI *Napi Hírek*, 1943. szeptember 24.

⁴⁶ MTI *Házi Tájékoztató*, 1944. július 11.

⁴⁷ MTI *Külföldi-Belföldi Hírek*, 1944. december 5.

⁴⁸ Lásd Karsai Elek: *Az Ideiglenes Nemzeti Kormány az angol és az amerikai levéltárak forrásainak tükrében*. In: *A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár évkönyve* 9. Szerk. Gazdag István. Debrecen 1982, 141–190., 178–179. Megjegyzendő, hogy a csehszlovák kormány információs szolgálata is részletesen ismertette a Parcherre és Kristóffyra vonatkozó eseményeket 1945 áprilisában kelt országjelentésében. Lásd: AMZV LA, ka 184, 4481/45.

⁴⁹ Bővebben lásd G. Vass: i. m. 101–129.

Befejezésként egy rövid történet idézünk fel, amely azt példázza, hogy a londoni csehszlovák kormány mennyire veszélyesnek tartotta a magyar propagandát, ugyanakkor jól ismerte Ullein-Reviczky tevékenységét is, amelynek hatásait ellen-súlyozni próbálta.

Az írásunk elején említett 1944. március 24-i csehszlovák kormányülésen Juraj Slávik belügyminiszter Jan Masaryk külügyminiszter referátumához szolt hozzá, aki azt elemezte, hogy a német megszállást követően „nemzeti kormány” jött létre Budapesten, amelyben csupán Szász Lajos iparügyi és Csatay Lajos honvédelmi miniszterek magyar származásúak. Rajtuk kívül horvát (Sztójay Döme), német (Reményi-Schneller Lajos), szlovák (Jurcsek Béla) és román (Rátz Jenő) eredetűek vannak jelen a kabinetben. Juraj Slávik megjegyezte, hogy az agitáció többek között Stockholmból, Lisszabonból és Svájc-ból ered. Majd visszakanyarodva Masaryk mondanójához, kifejtette: Ullein-Reviczky „egyik neve szlovák, a másik német. Nem találunk a magyar értelmiségben egy tiszta magyart sem. Ilyen sikeres az elmagyarosítás. Amikor megkaparjuk a felszínt, alatta egy román, német vagy jugoszláv van.”⁵⁰ A propaganda ügyébe belemélyedő Slávikot Hubert Ripka államminiszter nyugtatta meg, kifejtve, hogy a rádióban ő maga már felszólalt az ellen, hogy az angol, cseh és szlovák nyelvű adásokban helyt adjanak a magyarbarát üzeneteknek. Kijelentette: a helyzet tehát már megváltozott, és ellentételezésként bemutatják, hogy Ullein-Reviczky miről beszél, és ezzel szemben mi a valóság.⁵¹ A csehszlovák kormány tagjainak vajmi kevés információjuk lehetett arról, hogy Sztójay Döme miniszterelnök és külügyminiszter éppen ezen a napon mentette fel követi posztjáról Ullein-Reviczkyt, akit erről távirati úton értesített.⁵²

⁵⁰Érdekes véletlen, hogy a német megszállás után teljhatalmú birodalmi megbízottként Magyarországon tevékenykedő Edmund Veessenmayer 1943-ban kelt jelentésében Slávikhoz hasonlóan – azonban más okokból és célból – többek között azt fejtette, hogy a magyaroknak tulajdonított szellemi vívmányok mind a németekhez vagy s szlovákokhoz köthetőek. A *Wilhelmstrasse és Magyarország: német diplomáciai iratok Magyarországról: 1933–1944*. Összeáll.: Ránki György, Pamlényi Ervin et al. [Budapest,] 1968, 742–755.

⁵¹*Zápisý ze schůzí československé vlády v Londýně*. IV. 1. (1944). Szerk. Jan Němeček – Ivan Štovíček – Helena Nováčková – Jan Kuklík – Jan Bílek. Prága, 2014, 342–343.

⁵²Ullein-Reviczky: i. m. 180–181.

DÁNIEL MIKLÓS

**REPORTS FROM STOCKHOLM
— CZECHOSLOVAK AND HUNGARIAN ACTIVITIES
IN SWEDEN DURING 1943—1944,
ACCORDING TO DIPLOMATIC REPORTS**

Hungary and the Czechoslovak Government in exile did not have official contact during the World War II, however both sides had indirect information about the other. For example: the person and activities of Antal Ullein-Reviczky, a senior subordinate of the Hungarian Ministry of Foreign Affairs was well known at the time by the Czechoslovak politicians in London. The central character of this essay is Ullein-Reviczky himself, who — as a former strong man of the Ministry of Foreign Affairs — became the Envoy to Sweden in 1943. Through his reports we can gain insight how collected information the Hungarian diplomat about the local Czechoslovak activities. Furthermore, we can see too what sent to his superior Vladimír Kučera, the unofficial Czechoslovak envoy to Sweden about the activity of Ullein-Reviczky. The reports of Kučera are particularly important, because he informed the Czechoslovak authorities about the Hungarian diplomat after the resignation from his position, what he did as a protest against the German occupation of Hungary 19th of March in 1944.